

ETYMA (3)

1. Gr. ἄγαμαι

Atematski praes. ἄγαμαι pomeni a) „občudovati, veseliti se“; b) „biti nevoščljiv, jezen, nejevoljen“. Isto dvojnost v pomenu kažejo ἀγαίωμα „zavidati, nevoljen biti — občudovati“, ἀγάωμα „občudovati“, ἀγάζω „z nejevoljo prenašati; — med. častiti, občudovati“.

Z ἄγα- se začenja cela vrsta besed in delno so jih že stavili k zg. glagolnemu deblu:

1. intenzivni prefiks ἄγα- „zelo“. Besedo so deloma izvajali iz *mġ - : μέγα „veliko, zelo“, cf. Schwyzer, Gr. Gr. I 433 sl. (dvomi), Walde—P. II 257 (bibl. za in proti), Hofmann, Gr. EW. I etc.

Pri zvezi z glagolom ἄγαμαι je nemogoče misliti na zvezo z μέγα, ker bi moral biti ἄγαμαι denominativen. Tudi avest. *aš-* „zelo“ (Bartholomae, IF. 9, 282 sl.) ni nujno soroden, *gāth. maš* ga stavi k maz- „velik“, s tem pa moramo porušiti zvezo ἄγα- z ἄγαμαι.

2. adv. ἄγᾶν „zelo, popolnoma, preveč“, verj. iz *ἄγα-*Fa-v* (cf. Hofmann lc.), adverb od adj. *ἄγα-*Fó-ς* (gl. 3!) na -ᾶν (Schwyzer, Gr. Gr. I 621), torej brez dvoma v zvezi z ἄγαμαι.

3. ἄγανός „veličasten“, metrična oblika za *ἄγα-*Fó-ς* (gl. Boisacq, DEGr. 1086 po Schwyzerju, IF. 30, 430 ss.), torej ident. s t. 2 in k verbalnemu ἄγα-. Bibl. k drugim razlagam pri Boisacq-u 6. ἄγανρός „ponosen“ kljub Hofmann-u l. c. ostane pri γᾶρος, to pa ni sorodno.

4. ἀγάλλω, „krasiti, častiti z darovi“, med. „veseliti se, hvaliti se — slaviti, častiti“, ἀγαλμα „okras, kip etc.“. Bibl. pri Boisacq-u 5 in 1086 (depon. je starejši). Da tudi ta skupina spada k ἄγαμαι, dokazujejo Hes. glose ἀγάλλιος· λοιδορος, ἀγαλλιᾷ· λειδορεῖται, ἀγαλμός· λοιδορία. Pristavek Ταραντινοί v EM na stvari nič ne spremeniti, ker gre za dialektični residuum prvotne pomenske dvojnosti; po obliki gresta prvi dve glosi k poznemu ἀγαλλιᾷ etc. „veselim se“. Blumenthal-ov (IF. 49, 176) poskus, videti v teh besedah mesapske izposojenke in jih primerjati z got. *agls* „schimpflich“ se spotakne na -λλ- in na vokalu med -γ-

in -λ-, posebno pa na ἀγαλμός, ki mora iti na ἀγάλλω (cf. Thes. s. v.!).

5. ἀγαθός „dober: plemenitega rodu, sposoben, spreten, ugoden, koristen etc.“ je doživel že na desetine poskusov; največkrat so ga primerjali z germ. *gōða-z „dober“, gl. Boisacq 4—5, 1086 (z nadalj. b.bl.). Toda ta in vse ostale etimologije, ki segajo po izrazih izven skupine ἀγα-, so fonetično napačne. Gre preprosto za izvedenko od ἀγα-μαι s prv. pomenom „vzbujajoč občudovanje, izreden“. V -θο- je treba videti ekspresivno pretvorbo participialnega formanta -τό-. Cf. Specht, Urspr. d. idg. Dekl. 256.

6. ἀγαπάω „prijateljsko sprejemem, ljubeznivo ravnam s kom“ (ἀγαπάζω „isto“), kasneje „ljubim“. Zveza z ἀγαμαι je priznana, le element -p- ni jasen. Prellwitz, BB. 15, 158 sl. primerja ἀσπάζομαι (ki pa ima čisto drugo etimologijo) in stavi vse k ievr. *pā- „varovati“. Podobno Collitz, BB. 18, 212: k πάομαι, ἐρπάζω, ἔρπαιος. Oboje malo verjetno. Morda smemo domnevati, da je ἀγαπάω tautološki kompozitum tipa ψηλαφάω in da imamo v drugem delu korenskega sorodnika (prevojnja stopnja ali -ə- ali -ā-) z gr. ἥπιος „prijazen“, ki bi kazal vrddhi v korenu (deverbal. tip s sufiksom -ijo-). Kratki -ᾱp- (začetek 2. dela sestave) opravičuje paralela ψηλαφάω. Pomen se sklada.

7. ἀγανός „prijazen“ so prav tako skušali ločiti od ἀγαμαι, n. pr. Brugmann, KZ. 24, 278: k γάνυμαι „veselim se“, γάνος „blesk“. Enako Bechtel, Lexil. 5 sl. zaradi boiot. ἐπαγάνωσις IG VII 4149, 18 etc. z nadaljnjim primerjanjem gr. *γᾱῶω, γέγᾱῶα. Toda temu ugovarja 1. akcent, ker bi bila beseda sestavljena; 2. pa Hesych. glosa ἀγάνημαι ἀσχύλλω, ἀγανακτῶ, ki izvira od nekega prezenta *ἀγανᾶω ali *ἀγανέω, kaže v tej skupini značilni dvojni pomen in s tem odloča v prid zvezi z ἀγαμαι.

8. ἀγανακτέω „biti razdražen fizično: o vinu: vreti, človeku: čutiti hude bolečine; psihično: jeziti se“. Da prvi del vsebuje intens. prefiks ἀγα-, je precej gotovo (pomen!). -νακ- pa je nejasno. Neverjetno Hofmann, Gr. EW. I: ἀγα- + ἐνεργεῖν „schwer tragen“. Nadaljnje pri Boisacq 5, 1086. Ker mora v -νακ- (glagol je denominativen, od nekega ptc. *ἀγάνακτος) tičati pomen „razdražen biti“, morda smemo primerjati naslednje grupe:

a) slov. *nagla* „nenaden, hiter“ z got. *anaks* adv. „nenadoma, takoj“ in st. ind. *āñjas*, *āñjasā* „hitro, nenadoma“. Bibl. pri Walde—P. I 59, ki pa sl. in got. besedo stavi k *an- „pri, ob“ in ju loči od sti. *āñjas*.

b) tohar. *nāk-* „grajati“ (praes. A *nākəštər*, konj. 2. sg. *nākəñtār* etc., B praes. *naksentrə*, Pedersen, Tocharisch 186. 197 in 198), *nāki* „pregreha“. Prv. pomen je prav lahko „napadati koga, kaznovati ga i. p., sramotiti“.

c) V pomenu spominja na toch. besedo hetit. *zankilā-* „kaznovati“, verb. abstrakt *zankilātār* „kazen“. Pedersen, Hittitisch 119. 130. 167 je ugotovil eksistenco prahetit. prefiksa *ze-*,

bolje prv. *zi-* „preko, čez“, cf. zl. *zāi-* „preiti“ :: ievr. **ei-* „iti“. Ako domnevamo to členico tudi v *zank-*, moremo izločiti *-ank-* iz **-an(a)g-*, kar bi pomensko ustrezalo zg. besedam (prv. P „napasti, nem. überfallen“). *l-* sufiksov je v hetit. dovolj.

d) Verjetno gre sem še lit. *ėngiu* „delam počasi neko delo“, *angius* 'len', *nu-ėngiu* „(konja) zmučim“. Glede nadaljnega sorodstva te besede cf. Lidén, Stud. z. aind. u. vgl. Sprachgesch. 71. Zdi se mi, da so besede kot let. *īgstu* „biti čemer, nejevoljen“, ags. *inca* „dvom“, snd. *ekki* masc. „žalost, zaskrbljenost“ itd., ki jih sicer razlagajo kot ievr. **i-n-g-* :: lat. *aeger* etc. (gl. Pokorny, Idg. EW. 13) prav lahko sorodne.

V celotni skupini glagola ἄγγρα si stojita nasproti dva skoraj nasprotna pomena, namreč „občudovati“ in „nejevoljen biti, zavidati“. Brez dvoma pa gresta oba na nek prv. pojem „biti močno prizadet“. Koeksistenca teh pomenov ni nič bolj čudna kot n. pr. primitivna sorodnost pojmov „mraz“ in „vročina“. Na podlagi paralelnega razvoja besede πάθος smemo domnevati, da je tudi v gr. ἄγγρα prv. pomen fizičen, t. j. da je set-baza ἄγα- prv. pomenila „trpim, boli me“.

Tako pridemo do primerjave z ags. *acan* „boleti“, sr. niz. *akel* „bol, krivica, škoda“, itd. pri Pokornju, Idg. EW. 8, kjer gl. tudi o gr. ἄγος in stl. āgas „zločin“, torej o besedah z moralnega področja.

V prvotnem (fizičnem) pomenu nahajamo sorodnika te skupine v gr. glosah ἀγλύεσθαι βλάπτεσθαι in ἀπάγλ(α)νται διόλου κατάνυται (Hesych.) Besedi sta izvedeni od **ag-lū-* „bol“, to pa od **ag-lo-* „boleč“, torej z *l-* sufiksom kot ga kaže *akel* zg. Nezadostno utemeljena je razlaga pri Blumenthalu, IF. 49, 176 (ilir., -g- iz -gh- in k got. *agls* „schimpflich“).

Na podobnem pomenskem razvoju kot gr. ἄγγρα temelji tohar. B *āktike* „osupel“, ako *āk-* izvira od ievr. **ag-*. Končnica ostane zazdaj nejasna (podaljšek s *k*-sufiksom od nekega ptc. **ag-to-*?).

Spričo zg. kombinacije odpadejo dosedanje razlage glagola ἄγγρα, tudi zveza z μέγας, gl. Boisacq 3—4.

Podoben pomenski razvoj kažeta spodaj še κίσπρα in χαλεπός: tudi tu je prapomen „fizična bolečina, škoda, poškodba“. Glede ἄγα- in ἄγαν „zelo, popolnoma, preveč“ (t. j. „v meri, ki vzbuja nezadovoljnost, jezo, bol“) prim. vestfal. *niats* „zelo, popolnoma“ :: *niadsich* etc. „nevoščljiv, zloben“ Holthausen, IF. 60, 279; let. *briēsmīgi* „kruto, strašno“ in „zelo“ Fraenkel, IF. 50, 15 op. 2; znani pomenski razvoj v nem. *sehr*, sl. *zelo* etc.).

2. Gr. ἄγνυμι

Glagol ἄγνυμι „lomim“, pf. -ἔαγα iz **Fé-Fāγα*, aor. ἔαξα, pass. ἐάγην, ἄγή f. „drobec, iver; mesto, kjer se valovi lomijo“, ἄγμός, ἄξος „strmo pobočje“, κυματωγή „mesto, kjer se valovi

lomijo“, ἰωγή f. „zavetje (pred vetrom)“, ἐπιωγή f. (gl. k temu Bechtel, Lexil. 134, drugače Walde—P. I 319) gre na pragr. *Fάγνυμι, *Fαγά, *FιFωγά, *Fωγά. Digamo dokazujejo fleksija glagola, aor. καυάξαις, dalje γακτός κλάσμα Hes. (γ = F-, gl. Liddell—Scott s. v.) in βάγος κλάσμα ἄρου Hesych. (β = F-). Morda smemo sem postaviti tudi Hesych. glosa βάσκα μακελλα (β- tedaj spet = F-, pomen „kopača“ kot „orodje za razbijanje grud“ ali „rezanje (zemlje)“; drugače Bechtel, Lexil. 222, ki stavi besedo k μακελλα).

Kljub številnim poskusom ni (razen tohar.) dosedaj najden noben primeren izvengrški sorodnik. Mnogi so izhajali iz prv. pomena „upogibati“ (šibe itd., posledica je lomljenje), cf. Fick, Vgl. Wb. I, 4. Aufl., 123. 541 itd. (odmev v Walde—P. I 319). Spet drugi so mislili na sorodstvo z ievr. *urēg- (gr. ῥήγνυμι), bibl. pri Boisacq, DEGr. 8 in Walde—P. I 319. Za to tudi Hofmann, Gr. EW. 2. Toda disimilatorični izpad -r- je premalo utemeljen in izvengrški primeri osnove *uaḡ- dokazujejo nepotrebnost te domneve.

Edinega sošodnika se je posrečilo odkriti v tohar. AB wāk- „cepiti, ločiti, razlikovati“, A wākam, B wāki „posebnost, prednost“, gl. Pedersen, Tocharisch 197; van Windekens, Lexique 155.

Sem pa spadajo po mojem še naslednje besede:

1. sti. *vājra-s* „Indrovo orožje (strela, kij)“, av. *vazra-* m. „kij, zl. kot orožje“, n. perz. *gurz*. Beseda je zgodaj prešla v uralske jezike: mordv. *užer*, *vižir* „sekira“, lap. *vaečér* „i.“, fin. *vasara* „kladivo“ (gl. k problemu, zl. k fonetični strani, Jacobsohn, Arier u. Ugrofinnen, 115—121). S tem je dokazano, da je beseda prvotno zaznamovala čisto profana orodja za „sekanje, razbijanje“, da torej sti. pomen nima na sebi nič prvotnega; tudi evropski narodi imenujejo strela po kakem orodju ali orožju za razbijanje, cf. Schrader—Nehring, RL. I 396 sl. Dosedanje razlage ne ustrezajo prvotnemu pomenu: večinoma so primerjali stv. *wahhar* etc. „čil, buden, živahen“, cf. Uhlenbeck, Aind. EW. 267; Walde—P. I 246; upravičeni dvomi pri Frisku, Z. indoir. u. gr. Nominalbildung 7. Pri zvezi z gr. in tohar. besedami dobimo ievr. adj. *uaḡ-ro-s „sekajoč“; koren je torej imel palatalni -ḡ-.

2. hetit. glagol *wak-*, 3. sg. praes. *wāki* etc. „grizem“, dosedaj nepojasnen (zveza z *ak- „gristi“ ni mogoča ne fonetično ne formalno, gl. Sapir, Lg. 10, 275 op. 2). Glagol se v vseh znanih oblikah piše z enojnim -k- (delno -q-, -g-), izjema je le deverbativ *wakeššar* „grizljaj“ in *wakk-*, ki pa ima verjetno -kk- pod vpl. sledečega -šš-. Stalni -k-, ne -kk-, pa dokazuje, da konsonant izvira iz ievr. -g- ali -gh-, v naši kombinaciji torej iz -ḡ-. Tudi stalni a-jevski vokalizem, ki dokazuje ievr. glagolno deblo *uaḡe/o- (identično s tohar. wāk-), se popolnoma sklada z gr. Fάγ-.

Ievr. osnova **uag-* je pomenila „cepim, razbijam, režem, lomim“ in je sinonim korena **bheid-*. Kot je ta v germ. iz „cepiti“ prešel v „gristi“ (nem. *beissen*), tako imamo v hetit. sekundarno isti pomen „gristi“.

Znano pravilo je, da more ievr. *-g-* na koncu korena alternirati s tenuis *-k-*. Tako **peuk-* poleg **peug-* „bosti“, **yak-* poleg **yag-* „kriviti itd.“ Vzroki so različni. V kolikor je *-k-* prvotnejši, je sprememba v *-g-* pod vplivom sledečega nazala. V naši skupini kaže tak položaj grško *ῥάγνυμι*. Potem moremo staviti sem še nekaj besed s prvotnim *-k-* na koncu korena:

1. sti. *vāši* f. „sekira“, prv. nomen agentis tipa *rēg-s „kralj“ (t. j. s podaljšavo v korenu), feminiziran s sufiksom *-ī*, kot n. pr. ievr. *ag-s-ī, *ag-wes-ī „sekira“ (lat. *ascia* etc.), ali lat. *secūris* (prv. *ī*-deblo *sek-ūr-ī, slov. *sekyra* je preneseno iz konsonantne sklanjatve v tematsko).

2. st. v. nem. *wahs* „oster“, ievr. *uak-so-s. More spadati tudi k alternaciji z *-g-*. Sti. in st. v. nem. besedo je primerjal že Zupitza, Germ. Gutt. 33. Malo verjetne so druge kombinacije: z gr. *φοῶς* „ὄξυκέφαλος“, cf. bibl. pri Boisacqu s. v., proti temu Lidén, Arm. St. 59 sl.; k ievr. **yog^uh-s-* etc. „lemež, kol. klin“ (Johansson, BB. 18,38).

Zveza z alb. *uđute* „kis“, *uđete* „trpek, kisel“ (Petersson, Z. Kenntn. d. idg. Heteroklisis 27 op. 1; Treimer, KZ. 65, 84 sl.) je po mojem mnenju nemogoča: redukcija v a-jevskih korenih je nekaj zelo redkega in v albanščini bi precej verjetno pričakovali *-s-*, ne pa *-đ-*, ker u-jevski glas preprečuje prehod praalban. *-š-* v *-đ-*.

3. morda lat. *vacerra* f. „v zemljo zabit kol“. Zveza s sti. *vašá-s* „trs, strešni tram, bruno“, sr. ir. *fēice* „strešni tram“ je težavna zaradi *-n-* v sti. in ir. Gl. Walde, LEW. 2. Aufl. 801. V zvezi z ievr. **yak/g-* „sekati“ bi imeli več možnosti za razlago pomena in oblike: osnova bi bila **yak-ro-* „ošiljen kol“, ali „kol“ sploh (cf. sl. *kol* :: *klati* etc.).

3. Gr. ἄνθρωπος

Beseda pomeni „premog, oglje“, odtod *ἀνθρακία* f. „žerjavica, ogorek, črn pepel“, in izvira od adj. **anhro-* „žareč, goreč, ožgan“. V korenskem *anh-* moramo torej iskati pojem „goreti“ ali „žgati“ in tega prinašata nasl. dve besedi:

1. hetit. *handaiš* „vroč“, „vročina“ (subst. in adj., s-deblo, formacija zaenkrat ni popolnoma jasna, Pedersenova razlaga v Hittitisch 48 ni prepričljiva).

2. ir. *and-* „prižgati“, *ad-and-* „i., začeti“ etc. Oblike pri Pedersenu, Kelt. Gr. II 457. Deblo je bilo prv. na *-ī-*, ievr. *-ēje-*. Tedaj hetit. *handai-* direktno moremo izvajati iz verbalne oblike **handeje-* s fonetčnim prehodom *-ej-* v nekih pogojih v *-ai-*. Hetit. in ir. besedi je združil Pedersen, Hitt. I. c.

Skupna praoblika je (z laringalom v začetku) **Handh-*.

O možnosti zveze germ. *zünden* z ir. in dalje z zg. kombinacijo gl. Feist, Got. vgl. Wb. 3. Aufl. 474. Čisto drugače Krogmann, KZ. 63, 258 sl.

Dosedanje razlage gr. besede ne ustrezajo: pomensko težko Fick, Vgl. Wb. I, 4. Aufl., 562 (: **sendhro-* „Schlacke“); ker o začetnem F- v gr. ni sledu, ne prepričuje Carruthers, Lg. 9, 158 sl. (k hetit. *want-* „biti vroč“ etc.).

Petersson, Stud. üb. die idg. Heteroklasie 260—262 je primerjal obširno skupino besed s fonet. elementi *at-*, *ant-*, *ath-*, *anth-*, n. pr. av. *ātars* „ogenj“, arm. *athar* „suho govno“, arm. *anthe* „pepel“ itd. V splošnem fonetika spravlja v dvom njegove zveze. Edino *anthe* je vabljivo. Eksistira v njem fonet. dubleta **anth-* (*-th* :: naš *-dh*)? Vendar more biti arm. beseda tudi naslednik nekega prv. **knith-* :: slov. *gnětiti*, st. vis. nem. *ga-hneista „iskra“, etc.

4. Gr. ἀφυσγέτος

Beseda pomeni pri Homerju Il. 11, 495 „blato in smeti, ki jih reka nosi seboj“. Poznejša adjektivna raba („umazan“ pri Nic. Al. 342, „obilan“ ibd. 584) mora biti sekundarna. Razlage ni, Bezzenberger-jeva (BB. 27, 151) zveza z got. *us-baugjan* „ausfegen“ ni verjetna.

Tvorba s sufiksom *-eto-* (Schwyzer, Gr. Gr. I 501) nas spominja na paralelne formacije *συνφετός*, *ύετός*, *ρείτοί*, *βρυχετός* etc., torej na tudi pomensko sorodne deverbativne tvorbe. Ako upoštevamo, da pomen na vsak način dovoljuje, da vidimo v *ἀφ-* prepozicijo *ἀπό*, pridemo do osnovnega glagola *ἀφ-ύσγω s pomenom „plaviti, odnašati (o vodi)“ = *ἀπο-πλύνω*.

Zveza z germ. *waskan* (nem. *waschen* etc.) je s tem dana. Germ. glagol sicer pomeni „umivati“, toda romanske besede, ki so od njega izposojene (franc. *gâcher*) kažejo na starejši in prvotni pomen „v vodi sem in tja premikati“. Gl. Kluge, Deutsch. EW., 11. Aufl., 673.

Tretji sorodnik je po mojem mnenju slov. beseda *vozg-r-ja* „sluz, smrkelj“ v slov. *vôzger* (to iz **vozg-ro-*), rus. *vozglja*, polj. *vozglza*, češ. *vozher* etc. Miklošič, Sl. EW. 395 citira tudi luž. *vochel'*, kar kaže na *-sk-* oziroma njega alternacijo *-x-*, *-sk-* še v m. rus. *voskrjak*. Tudi slov. besede nam prinašajo verbalno deblo *vozg-*, *vosk-*. Njih prv. pomen je „blaten, sluzast“. Po prevoju spada deblo direktno k germ. *waskan*.

Slov. besede je Brückner, Sl. Etym. jęz. polsk. 631 stavil k stvn. *waso* „blato“, lit. *vasà* „vlaga, sok“ (po njem „g može wsunięto“), Scheftelowitz, KZ. 54, 240 s. pa k precejšnjemu številu besed s pomenom „teči, umazana tekočina etc.“, od katerih pa nobena ni prepričljiva.

Germansko *waskan* običajno stavijo k ievr. **yed-*, *yod-* „voda“ (kot **yod-sk-*), cf. Kluge l. c. Zdi se mi, da ta trditev sme veljati za vse tri skupine. Potrjuje jo tudi okoliščina, da imamo v verbal. deblih **ud-sk-*, **yod-sk-* natančno iste prevojnne stopnje kot v besedi za „vodo“ v vsakem od prizadetih jezikov: ὕδωρ, *Wasser*, *voda*.

Gr. in slov. *-zg-* moreta biti naslednika ievr. *-zg-*, nastalega pod vpl. spredaj stoječega (pozneje izpadlega) *-d-*. Cf. gr. λίσκος iz *lid-sko-s :: **lid-* „kopati“ etc. Germ. *-sk-* more pometakem tudi izvirati iz starejšega *-zg-*.

Koren **yed-* je v verbalni funkciji sicer ohranjen v sti. *u-ná-t-ti* „močiti“.

5. Gr. θνήσκω

Glagol θνήσκω, pf. τέθνηκα, dor. θνάσκω etc., subst. θάνατος „smrt“ etc. so dosedaj stavili običajno k sti. *á-dhvanīt* „ugasnil je“, *dhvāntás* „temen“ i. dr., ievr. deblo **dh̥yen-*. Cf. Boisacq, DEGr. 333 z bibl. Druga razlaga (: θείνω „ubijem“, ievr. **g^uhen-*, n. pr. Kent, Lg. 11, 207—209) je fonetično nemogoča. Toda upravičeno dvomijo v pravilnost tudi prve razlage, cf. Kretschmer, Gl. 27, 36.

Θνήσκω zahteva ievr. bazo **dhenā-* : **dhnā-*. To bazo brez težav moremo domnevati v hetit. besedah *dandukis* „umrljiv“ in *dandukeššar* „človeštvo“ (k pomenu cf. Ehelolf apud Sommer, Heth.-akkad. Bil. 51 op. 1 in Sturtevant, Supplem. to a Hitt. Glossary Sec. Ed. 42 po članku Güterbock-a v ZA. NF. 10, 62, meni na žalost nedostopnem). Hetitska beseda spominja na nekaj drugih enako tvorjenih:

a) *dalukiš* „dolg“, *dalugašti* „dolžina“. To so dosedaj stavili direktno k sl. *dǵw̥*, gr. δολιχός etc. Toda vokalizem zahteva posebno praobliko z *-u-* pred *-gh-* (tako Specht, Urspr. d. idg. Dekl. 126; besede za „dolg“ so dejansko izšle vsaj iz 3 različnih praoblik, prim. Specht-a l. c.). Toda tudi i-deblo ugovarja direktni primerjavi, ako že nočemo seči po skrajnem sredstvu in razložiti fleksijo z analogijo po *palhiš* „širok“. Najbolje pa je, da vzamemo *-uki-* za pristno-hetit. sufiksadni konglomerat. Preostane nam koren *dal-* (na to možnost me je opomnil prof. Oštir), ki je ohranjen samostojno v slov. *pro-dol-iti* „podaljšati“, *dal-ekv*, *dal-eče* etc. (cf. Berneker, Sl. EW. I, 177 sl. 252 sl.). Vokal pred *-l-* se je verjetno izgovarjal, kljub temu, da se ne piše „dvojno“. Predprahetiti. torej **dōl-u-g-*.

b) *hatugiš* „strašen, grozen“. Gre k *u-*deblu v gr. ὠδύσασθαι „jezil si se“, Pedersen, Muršil. Sprachlähmung 50. (Neverjetno veže Benveniste, Mél. Pedersen (1937), 496—498 hetitsko besedo z gr. ἀτύζω; toda ohranitev „laringala“ *h-* v njegovi praobliki **htug-* je popolnoma neverjetna). Tudi tu se sicer prvi vokal ne piše dvojno, se je pa gotovo vsaj nekoč v predzgo-

dovinski dobi izgovarjal. Predprahetit. oblika torej *Hod-u-g. Opomnim naj, da enojna pisava vokala v prvem zlogu pri 2. in 3. kaže verjetno samo na to, da vokal ni bil poudarjen, torej da je bil nekoliko krajši kot poudarjeni vokali, in nič več.

Nadaljnjih tvorb z *-uk-* (*zaluganu-* „oklevati, zadrževati“, *tājugaš* „dveleten“) ne moremo zaenkrat uporabiti, ker so po izvoru nejasne.

Ključ za pojasnitev tvorbe teh treh hetitskih besed nam daje tretja: *hatugiš*: ta je evidentno izvedena od *u*-debla, ohranjenega v gr. Isto velja za ostali dve. *dandu-ki-š* tedaj predstavlja ievr. **dhu-tu-* (ali **dhənə-tu-*) „smrt“, cf. k. sufiksu got. *dauþu-s* „smrt“. Kaj se skriva v *-k-i-*, ni povsem jasno. Gotovo gre za ievr. sufiks *-go-* ali *atemat. -g-* (media zaradi enojne pisave *-k-* v hetit.), torej smemo direktno primerjati armenske tvorbe na *-uk* iz **-ugo-*; te so le podaljški prv. *u*-jevskih debel. V *-i-* se mi zdi potrebno videti isti *-i-* kot ga kaže nekaj hetit. adjektivov na *-ui-*: tu gre za podaljšavo prv. *u*-debel s sufiksom *-ī*, ki je prvotno služil feminizaciji, pa se pozneje posplošil kot v lat. *brevis* etc. Gl. Pedersen, Hittitisch 35 sl.

Hetit. **dhu-tu-* in gr. **dhuā-* etc. imata intranzitiven pomen, kar je v skladu z njuno set-bazo. Aktiven pomen „tolči, ubiti“ (oba ta pomena kaže tudi ievr. **g^hhen-*) pa kažejo naslednje najbrž sorodne besede (izvedene od anit-baze **dhen-*):

a) alban. tosk. *dənt* „natrpan, valjam, mečkam, stiskam“, *dandurə* „gost, poln“, po Joklu, Stud. z. alb. Etym. u. Wortbildung 21 sl. in pri Walde—Hofmann, LEW. I 341 prv. „tolčem“ in k tosk. *g-dent* „obsekavam les, strugam, tepem“, geg. *ðend*, *ðenn* „izsekavam, režem“, dalje k st. nord. *detta* „udariti“, *datta* „tolči“ (germ. *dentan, *dantōn, ievr. *dhen-d).

b) z guturalnimi in labialnimi priponami: st. nord. *danga* (germ. *dangōn) „pretepati“, šved. *dimpa* „telebniti“ itd. Material iz germ. jezikov k a) in b) pri Pokorny-ju, idg. EW. 249 sl.

c) let. *dantals* „debel kol za obrambo“ bi smel iti k naši skupini, ako ni izposojen iz germanskih jezikov. Poskus Petersson-a, Z. Kennntn. d. idg. Heteroklisie 21 (*d-* sekundaren, prv. *g-*, in k arm. *kothot* etc. „steber, kip etc.“?) ni prepričljiv.

Na vsak način *-an-* ni pristno letonski, temveč iz „kurij.“ dial.

c) morda spada sem kot „trgajoča, ubijajoča žival“ iran. beseda za „zver“: av. *daitika-*, n. perz. *dad*, *dada*. Cf. Geldner, KZ. 24, 137 sl. in Bartholomae, Airan. Wb. 678. Zadnji izvaja besedo od iran. *dant-* „zob“, toda n. perz. *dad* je formalno temu neugodno.

6. Gr. -δοπό-

Kot drugi del sestave se zg. element najde v *ἐχθοδοπός* „sovražen, osovražen“, odkoder *ἐχθοδοπέω* „biti sovražen, osovražiti“, in v *κυδοιδοπᾶν* „povzročati trušč“. Zadnje izvira od *κυδοιδοπός, prvi del gre h *κυδομός*, gl. Boisacq, DEGr, s. v,

V splošnem o besedah Bechtel, Lexil. 146 sl., ki ne najde primerne zveze za osnovni glagol *dēpō.

Pod nastavkom praievr. korena **deq^u* „delati, urejati, povzročati“ dobimo primerjavo z:

a) germ. *tēwō f. v got. *tēwa* f. „red“, *gaftēwjan* „ukazati“, *ungatēwips* „neurejen“, *taihun-tēweis* „deseterodelen, deseterovrsten“, ags. *ge-tāwe* f. plur. „ureditev, oprema“, *ael-taewe* „popoln, cel, zdrav“, *tāwian* „pripravljati, strojiti“, stvn. *zāwa* f. „tinctura“. Prv. pomen torej „ureditev, razvrstitev“. V zvezi z gr. -δοπó- dobimo predpragerm. *tēgwō iz **dēq^uā*, torej abstraktum znanega tipa. Dosedanji poskusi (gl. Feist, Got. vgl. Wb. 3. Aufl., 476. 472) propadejo večinoma že na zapadno-germ. -ā- iz -ē- (ne iz -ēi-). Zveza z **dek-* (Pokorny, Idg. EW. 190) tudi ne prepričuje.

Poleg tega substantiva pozna germanska skupina še naslednje besede: ags. *tiohh*, *teohh* m. f. „četa, truma, rod, družba“, denom. *teohhian* „določiti, nameravati, predlagati, misliti, soditi“, stvn. *gi-zeh* „urejen“ in *zechon* „urediti, sklopiti“, sr. vis. nem. *zeche* „red, vrsta, družba, račun, pojedina“, *zesem* „vrsta“ etc. Mnenja o pripadnosti teh besed znotraj germanskih jezikov so deljena: Holhausen, Aengl. EW. 349 in Kluge, Deutsch. EW. 11. Aufl. 705 jih stavljata k pragerm. *teihan „naznaniti itd.“, Fick—Falk—Torp, Vgl. Wb. III 153 pa jih veže z zg. *tēwa*. Pomen daje prav Fick-u. Je pa možno, da so besede zašle fonetično pod vpliv skupine **teih-*, **tih-*.

b) av. *daxšta-* ntr. „orodje“ in n. perz. *daxš* „opravek, trud“ (gl. Bartholomae, Airan. Wb. 677).

Germ. pomen je verjetno prvoten. Pomenski prehod v gr. in iran. sliči na razvoj gr. ποιέω :: ievr. **q^uei-* „zlagati, skladati“.

Zanimivo je, da poleg tega **q^uei-* stoji homonimni koren s pomenom „častiti, plačati, grajati“ (gr. τιμή etc.), „računati, misliti“ in nazadnje „učiti“. Prav tako poleg našega **deq^u-* „skladati“ stojita dve skupini, ki ju družijo pomen „učiti, kazati“:

a) avest. *daxš-* „učiti“, *daxšāra-* msc. „znak“, *daxšta-* ntr. „i.“.

b) hetit. *tekkuša-mi*, *tekkuš-(a)nu-mi* „kažem“. Obe je pravilno združil Götze, Lg. 27, 471 op. 12, s čimer prej običajna zveza hetit. besede z ievr. **deik-* „kazati“ (Sturtevant, Lg. 6, 27. 227 sl.), težavna z morfološke plati, odpade. Ievr. skupna odnova je **deq^u-s-*.

Težko je verjeti, da je ta paralelnost slučajna. Od prvotnega pomena „uravnavati, usmerjati“ bi prehod k „učiti, kazati“ pot i. p. ne bil pretvegan. Cf. predvsem lat. *instruo*.

7. Gr. κίσπρα

Hesych. glosa κίσπρα πικρὰ τὸ ἥθος, παλίγκτος. Kōoi. dosedaj ni pojasnjena. Najprimernejša se mi zdi kombinacija z nasl. skupinami:

1. germ. **haif-ti-*, **haif-s-ti-* f. „prepir, spor, nasilnost, sila“ v got. *haifsts* f. „prepir, boj“, st. isl. *heipt*, *heifst* f. „sovraštvo, maščevanje“, ags. *haest* f. „sovraštvo, silovitost“, etc. K etimologiji teh besed gl. Feist, Got. Vgl. Wb. 3. Aufl. 231 (bibl.). Zveza s sti. *śibhām* „hitro“, *śibhrās* „pohoten“ (Hirt, BB. 24, 235 etc.) ali z lit. *šiēpti-s* itd. „režati se, kazati zobe“ (Fick, BB. 2, 266) ali z ievr. **keip-*, **kip-* „cepiti“ (Fick, Vgl. Wb. 1, 4. Aufl., 421. Tu iz istega korena izvaja tudi gr. κίσπρα, vendar pa loči besedi po drugih izrazih, tako da kaže, da ni postal pozoren na njuno pomensko sorodnost; gr. κίσπρα brez got. besede tudi sicer Fick izvaja od tega korena, n. pr. BB. 7, 94.) je pomensko neverjetna.

Gr. in germ. besede so izvedene od korena **keip-*, **koip-*, **kip-*, in za grško imamo več možnosti. Najprimernejša je: osnova **kip-s-* *ro-* je doživela zgodaj (pred spremembo *-s-* v *-h-*) metatezo, cf. k temu ᾠσπρις :: lit. *epušē*, nem. *Espe* etc., γλίσχρος iz *γλίχ-σ-ρ-ος :: γλίχομαι in Schwyzer, Gr. Gr. 1, 266 s.

2. n. ir. *ciapaīm* „mučim“ in *ciopadh* „nejevolja“. Besedi je (v dvomu) združil z germ. že Zupitza, KZ. 36, 244. Prakelt. bi imeli **keip-no-* ali (z ekspresiv. geminacijo) **keippo-*.

3. Verjetno sta sorodni še sti. skupina *cipya-* msc. „neke vrste črv“, *cipyam* „neka kožna bolezen“ in *cipiṭa-* msc. „neka strupena žuželka“ ter grško σκώψι ψώρα. Besede je združil Petersson, KZ. 46, 130. Njegovo nadaljnje primerjanje s slov. *cěpiti* ni nujno. — Razmerje med to skupino (fizične poškodbe) in ostalimi tremi je isto kot med germ. **sai-ra-* „rana, bolečina“ in sorodnim lat. *saevus* etc., med slov. *bol* in got. *balwawēsei*. Cf. tudi zg. ᾠγραι in sp. χαλεπός!

8. Gr. κώρυς

Pomen te besede je „snop sena i. p.“, „lovorjeva vejica, ki so jo stavili pred vrata“ (Hesych.), „mesto, poraslo s trstjem“. Prv. pomen je zelo verjetno „šop“. Tedaj gre beseda k:

gr. κόρη „lasje“, sti. *kamuñjā*, *kamuṣā* f. „čop“, prapr. *ci-miño* „romašah“ iz **camina-*, let. *kems*, *kema* „grozd, kobul“, *cemurs* etc. „grozd, šopek jagod“, lit. *kēmuras* „grozd, šopek“. Gl. Petersson, Vgl. slav. Wortstudien 29 sl.; Z, Kennn. d. idg. Heteroklisie 37.

Direktna zveza z ievr. **qem-* „stiskati“ Pokorny, idg. Wb. 555 po Persson-u Beitr. 1, 159 sl. ni prepričljiva.

9. Gr. λαίσθηον

Beseda se najde pri Homerju in pri Herodotu (VII 91) v pomenu „kosmata koža, služeča za ščit“. Je še nerazložena,

kajti zveza z gr. λάσιος „kosmat“ je fonetično nemogoča, gl. Boisacq, DEGr. 552. Predgrško-maloazijski izvor (n. pr. Hofmann, Gr. EW. 171) kljub Herodotu l. c. ni nujen, ker služi gr. beseda lahko za tuj predmet, sličen domačemu.

V zvezo s to besedo moramo spraviti vrsto glos, ki vse kažejo pomen „ščit“ i. p.:

Hes. λαισαιο-φόρος· όπλοφόρος in λαισάς· ή παχεία έζωμής.

Hes. λαίτα· πέλτη.

Cyr. λαίδης· αιχμαλωτός in λαίδας· ή άσπίς ή από βύρσης Theognost.

Prvima dvema in čelni besedi lastno deblo λαις- moremo izvajati iz **lai-t-jā/o-* in neposredno zvezati z λαίτα, t. j. prv. **lai-t-*. Toda ostali dve glosi in vrsta drugih (Hes. λαίφα· άσπίς, λαίβα· άσπίς, τρίβων, πέλτη etc.) nas spravljajo v skoraj brezupen položaj, ako hočemo vse spraviti v isto grupo. Oblika s -φ- morda stoji pod vplivom gr. besede λαίφος „cunj, slaba obleka“. -δ- morda stoji za -τ- pod vpl. besede ληδος etc., cf. Hes. λαίδος· ληδος, τριβώνιον! Potem bi imeli dve praobliki: s -t- in s -τς/-ςς-. Najverjetnejše je, da izvira cela skupina iz nekega balkanskega indoevropskega jezika, najbolje od Tračanov. Od balkanskih narodov so Grki prevzeli zlasti mnogo besed, označujočih izdelke usnjarske industrije in sorodnih obrti, cf. βαλλάντιον, άρύβαλλος, βαίτη etc. Torej je tudi za zg. skupino to zelo možno; Hes. glosa λαισάς bi tedaj označevala prvotno nekak „telovnik“ brez rokavov, narejen iz kosmate kože in še danes doma na Balkanu.

V albanskem jeziku, torej ravno nasledniku naroda, od katerega sme izvirati grški izraz, sta znani besedi *l'esh* m. „volna, lasje“ in *l'ete* (plur.) „griva“. Dosedaj so stavili ti besedi ali k nem. *Vliess* (Meyer, Alb. EW. 241), ali pa k ievr. **leu-* „rezati“ (Jokl, Stud. z. alb. Etym. u. Wortbildung 49—50). Oboje je pomensko ali fonetično težavno. Ako besedi stavimo k grškim besedam, dobimo popoln paralelizem s formalne strane: obe skupini kažeta menjavanje -s- in -t- in albanski -e- je brez težav izvedljiv iz prvotnega -ai-. Prav verjetno je torej, da se je praoblika za vse te besede glasila **lai-t-* (gr. λαίτα, alb. *l'ete*) in **lai-t-s-* (gr. λαι-ς-, alb. *l'esh*). Ali pa so grške besede s -τ-, -ς- samo odraz nepopolne percepcije tujih balkanskih glasov? (n. pr. pratrakofrig. -ts-?)

Po strukturi nas beseda spominja takoj na pomensko identično grupo gr. χρίτη „griva“, av. *gaēsa-* m. „kodrasti lasje“ in ir. *gaoisid* „las“. Obema skupinama je lastna ista sufiksacija: **lai-t-* kot **ghai-t-* je pomenilo prv. posamezno „dlako“, koll. k temu je alb. pl. *l'ete* (gr. λαίτη?) kot gr. χρίτη; od paralelnega debela na -es- (s kolekt. pomenom) izvirata **lai-t-s-* in **ghai-t-s-* (alb. *l'esh*; av. *gaēsa-*). Cf. k **ghait-* Charpentier, KZ. 40, 472 sl. Za obe skupini in za tretjo sinonimno v lat. *caesaries* sti. *kēsara-* je značilen tudi vokalizem -ai-.

Ker je gr. skupina tujka, bi ostala albanska beseda osamljena. Da temu ni tako, kažejo moderne iranske besede: a) n. perz. *rīš* „brada“, afgan. *žira* (metatet. iz **rīža*), n. perz. *rīša* „lasje“, b) kurd. *rēh*, *ri* „brada“, vzh. osset. *rixī*, zap. osset. *rēxē*, waxī *rēyīš* etc. Cf. k skupini Horn, Grdr. d. Npers. Etym. 142, KZ. 35, 172; Hübschmann, Pers. Stud. 68; Tomaschek, BB. 7, 200. Po Hübschmann-u gre skupina pod a) na prairan. **rīšā*; drugo skupino pa menda moremo izvajati iz prairan. **raik(h)a*. Skupna je osnova **rai-*: *rī-*, ostalo so sufiksi. Ker je iran. *r-* izvedljiv iz ievr. *l-*, smemo primerjati besede z albansko skupino. K variaciji v sufiksih, ki pri besedah za „lase“ nikakor ne preseneča, prim. slov. **vol-k-no* :: **vol-s-ъ* av. *var-s-a-* :: sl. **vol-t-ъ* :: gr. οὔλος iz *Fóλ-σ-ο-ς. Tudi na *caesaries* sti. *kē-sara-* :: gr. κί-κ-ινος bi smeli spomniti.

10. Gr. λάπη, λάμη

Gr. λάμη f. „pena, mrenica, ki se dela na površju tekočine“, ἀνάλιος λά(μ)πᾶ (dor.) „mračna močvara v podzemlju, kamor ne prodre sonce“ (Ajsh. Eum. 387), λάπη f. „sluz“ (Hipokr. etc.) dosedaj še ni razloženo. Beseda je ekspresivnega značaja, kar dokazuje pisava s *-pp-* pri Galenu (gl. Liddell—Scott s. v.). Fonetični razvoj je torej: prv. λάπᾶ, z gemin. *pp* λάππᾶ in z nadomestkom *-pp-* z *-mp-* (tako M. Grošelj) λάμπᾶ. Popolnoma isti pojav srečamo pri mestnem imenu Λάμπᾶ ali Λάμπη (Steph. Byz. citira tri take kraje in tudi govori o pisavi kretskega mesta s *pp*; gl. o tem zl. Schulze, KZ. 33, 374, ki pri naša paralelne fonetične primerke). Zelo verj. je, da gre za prv. obče ime tudi pri teh mestih, t. j. imenovana so po legi ob „močvirju“. Praoblika grške skupine je **lp-* in to primerjam z nasl. skupinami:

1. slov. **olpъ* v rus. *lópanj* m. „vodnjak v močvirju“, srb. *lâp*, *lâpa* „močvirna tla“ (Torbiörnsson, Gemeinsl. Liquidamet. I 65). Tudi ti dve besedi sta nerazloženi. Če greta na praievr. **olpo-s* „močvara, vodna globel“, je zveza z gr. **lpā* na dlani.

2. hetit. *alpa-š* „oblak“ je prav tako še nerazloženo. Kajti primerjava z ievr. **al-bho-s* „bel“ (Mudge, Lg. 7, 252) ali z gr. ἀλαπαδνός in nem. *Luft* (Couvreur, De heth. h, 106) je pomensko malo verjetna. Pač pa pojm „oblak“ pogosto stoji v tesni zvezi z „vlago, dežjem, vodo“ (cf. gr. νεφέλη, lat. *nubes*, sti. *meghás*, nem. *Wolke*, let. *makuonis* „temen oblak“ :: lit. *makónė* „luža“ etc.). Torej smemo hetitsko besedo izvajati iz ievr. **olpo-s*; formalno je beseda identična s slov. **olpъ*; prv. pomen je tu „vlažna, deževna kopa“.

3. arm. *atb* „blato, govno, umazanija“, *atbevkh* „i.“ (suf. *-ev*, gl. Lidén, Arm. Stud. 65). Praoblika je **lp-*, torej ista kot v gr. λάπη.

Armensko besedo so dosedaj izvajali iz **j-bh-* in jo stavili k obširni skupini, pri Pokornyju, ldg. EW. 305 navedeni pod **el-* : **ol-* „modrig sein, faulen“, n. pr. norv. *ul* „verschimmeln“, šved. *ul* „ranzig“, sti. *āla-* n., *ālaka-* n. „Gift“ (dvom v pripadnost te besede ni upravičen, cf. Lidén, Stud. z. aind. u. vgl. Spr. 31), z gutural. podaljški sti. *ṛjīśá-* „klebrig, glatt, schlüpfrig“, norv. dial. *ulka* „eitem, ekeln“ etc., lit. *álksna* „Lache“, z dental. podaljški arm. *att* etc. „umazanija“, st. nd. *uldna* „schimmeln“ etc., z *-m-* priponami norv. dial. *ulma* „schimmeln“ lit. *el̃mēs*, *almens* „die aus der Leiche fliessende Flüssigkeit“ itd.

Nobenega dvoma ni, da tako kot arm. tudi vse ostale s pripono *-p-* tvorjene besede spadajo k tej skupini.

Pokorny l. c. navaja za primere nepodaljšanega korena **el-*, **ol-* le zg. omenjene besede. Jaz bi stavil sem še:

1. gr. (jon.) ὀλός m. „motna, kalna tekočina (Anth. Pal.), tekočina, ki jo brizga sipa (Hippokr.)“, kamor spada (cf. Liddell—Scott s. v.) glosa ὀλαῖ τὰ ἐντὸς τῆς σπητῆας στρογγύλα (Hesych). Dosedaj so to besedo primerjali z lat. *saliva*, st. ir. *sail* „labes“, sr. ir. *salach* „umazan“ etc., kot da bi nastala iz *saló-s (tako Prellwitz, Gr. EW. 2. Aufl., str. 329). Dvom v pravilnost te primerjave pri Walde—P. II 454. Pri navezavi na našo skupino ni ne fonetičnih ne formalnih težav: ievr. **oló-* „umazana, motna tekočina“.

2. Na isto praobliko gredo nasl. baltske besede: let. dial. *aluôts* „izvir, globel z vodo“, *aluôgs* „i.“ in rečna imena, lit. *Alanga*, *Alauša*, *Alėja*, *Aluota*, let. *Alande* etc. Bibl. k tej skupini pri Spechtu, Urspr. d. idg. Dekl. 160, ki stavi sem lit. *oliūgà* „luknja v ledu“ etc., medtem ko drugi mislijo, da so balt. besede s pomenom „votlina“ izposojene iz nem., cf. let. *ala* „votlina“, iz nem. *hol* „luknja, votlina“ po Lidénu, Stud. z. aind. u. vgl. Sprachg. 82 op. 3. Ker pri Šyrvidu, Punktai stoji večkrat *h* v začetku *ala*, *ola* (gl. Specht-ove primere l. c. op. 2), je nemški izvor zelo verjeten. Zato moramo besede s pomenom „mlaka, vodna globel ip.“ in rečna imena ločiti in postaviti k obravnavani skupini.

3. Brez dvoma gredo sem še glose ἀλαρῦναι ῥυπάναι, ἀλέρον κόπρον in ὀλερόν βορβορώδες (Hes.). Petersson, Studien üb. die indogerm. Heteroklisie 138 primerja še n. gr. λερώνω „umažem“, alb. *l'arë*, *l'armë* etc. „pester, pegast“ in nadalje celo vrsto besed od dozdevnega korena **ler-*, *lor-*, *lr-* (z različnimi formanti): a) šved. etc. *lort* „fimus“, sti. *lanða-* „Excrement“, b) arm. *lorjn* „saliva, fuligo, fumus“, c) arm. *lortneal* „abronzato etc.“ i. dr. Gr. ᾶ-, ὀ- naj bi bila prothet. vokala ali prefiksa. Osnova bi bil nek heterokl. subst. *lōr, *lōr-th etc. : gen. *lṛ-né-s.

Po mojem je za grške glose najboljše, da ostanejo pri našem korenu **el-*, *ol-*. Tedaj imamo pred seboj *-ro-* adj. od

te osnove. Ali tudi ostale izvengr. besede spadajo sem, je negotovo. Moremo pa to domnevati na podlagi podaljška z determinativom *-r-*. Alb. *l'arë* gre lahko v čisto drug kontekst, o tem pozneje.

Ali spada sem tudi gr. (morfološko precej nejasni) glagol ἀλίω „umažem“, je dvomljivo. Imeli bi opravlja z *-i*-jevsko podaljšavo + suf. *-zg-*. Toda eksistenca glagola ἀλίω „namažem“ priporoča zvezo z ievr. **lei-* „namazati“ (navsezadnje je pa ta koren samo podaljšek *zg. *el-ʔ*).

Poleg osnove **el-*, **ol-*, opremljene v glavnem s pripomami (*-p-*, *-t-*, *-d-*, *-k/g-*) pa smemo domnevati tudi set-bazo v obliki (**el-ā-* >) **lā-*. To domnevam v:

1. gr. λήμη f. „krmeželj v očeh“ (λήμων „imeti oči krmežljave“ etc.). Boisacq, DEGr. 577 primerja lit. *elmēs*, *almens* „liquide sortant de la bouche des mort“ etc., vendar pa mu fonetično zveza ni jasna. V bistvu je s tem zadel pravilno etimologijo in upravičeno zavrača zvezo z lat. *lino*, *lēvi* „mažem“ (to predlaga Persson, Wurzelersw. 207 op. 1, ponavlja pa Hofmann, Gr. EW. 179). Kajti praoblika grškega λήμη ni **lē-mā*, temveč **lā-mā* (kar pozablja tudi Boisacq), kot jasno kažeta Hesych. glosi (nažalost pokvarjeni v pratekstu) λάρμας μύζας (cod. λάρμας μύς) in λαρόπτης ὁ ἐπὶ τηλίας morda nam. λ. ὀπιτίας, cf. ὀπιτίας. Gl. Liddell—Scott—Jones s. vv.

2. ievr. skupini **lā-mo-* „schlammig“ (Walde—P. II 385) v lat. *lāma* „kaluža, močvara“, let. *lāma* „mlaka, globel na polju, nizek, često poplavljen travnik“, lit. *lomà* „globel“. WP. I. c. sicer domnevata zaradi sr. d. nem. *wlōm* „trübe“ prv. **ulām-*, vendar pa je ievr. **lā-mā* popolnoma potrpto z gr. λήμη (gl. 1), kjer o F- ni sledu, in tudi pomensko lepo soglaša z ostalimi v tej skupini citiranimi besedami. 1. in 2. sta torej formalno prvotno identična.

3. ievr. **lat-* „feucht, naß, Sumpf, Lache“ (Walde—P. II 381 sl.) v gr. λάταξ, -αγος „usedlina“, sr. ir. *laith* „pivo; močvirje“, kymr. *llaid* „blato“, sr. ir. *lathach* „i.“, st. isl. *leþja* (iz pragerm. **lapjōn-*) „glen, blato“, st. v. nem. *letto* „glin, il“. Tisti, ki nadalje primerjajo scsl. *slota* „deževno, hladno vreme“ itd. in dan. *slat* „usedlina“, norv. *slatr*, *sletta* „dež in sneg“ itd. (tako zl. Falk—Torp, Norw.-Dän. EW. II, 1058), zahtevajo seveda za ievr. dubleto s **sl-* v začetku, toda ta stoji na slabih nogah: sl. *slota* ima prv. pomen „hladen, mrzel“ in je tudi fonetično dvoumno, nordij. besede pa zaradi dan. *slant* „droži“ morajo iti k obširni nord. skupini **slant-*, **slatt-* s pomenom „medel, ohlapen“ in pomensko in fonetično ne ustrezajo (kljub Falk—Torp I. c.). Naša praoblika: **lə-t-*, *-t-* je pripona.

4. Prav tako od set-baze prihaja sloven. (štajers.) *lāva* „močvirna globel ob reki ali v izsušeni rečni strugi“, praoblika **lā-yā*. Pomen in akcent upravičujeta navezavo na našo sku-

pino¹⁾. Možna je tudi razlaga iz *ol-vā = lat. *ulva* „loček“, tako Lidén, Sprakhistor. bidrag, 32. Seveda tudi pri tej razlagi ostane nemo v naši skupini, le da imamo opravka s prv. bazo **el-* : *ol-*. Nepravilna pa je razlaga pri Torbiörnsson-u, Gemeinsl. Liquidametathese I 69 (: lat. *alveus*; ta gre na prv. **au-lo-*).

5. Morda smemo na set-bazo z *yā-jevskim sufiksom navezati še a) gr. λαβά: στυγών Hesych. (če je beseda dorska in kaže z -β- na prv. -F; morda tedaj popolnoma ident. s slovanskim *láva*), event. tudi λαγαρεῖ: ἀφρίξει Hesych., ako prvi -Υ- = -F-; formalno glosa ni v redu, ker stoji med λαγαρόν in λαγάσσαι; vsekakor pa bi mogli v njej videti denominativ od zg. *λαFá; b) lat. rastlinsko ime *laver* „sium latifolium“, doseďaj nepojasnjeno, sme iti na neko praobliko **lāyo/ā* (formans kot v *siser*, *siler* i. p.). Rastlina je znana po tem, da raste v vodi ali vsaj (nekatero vrste) na močvirnih tleh. K roman. naslednikom cf. Meyer—Lübke, Roman. EW. 4953 a.; zveza z močvirjem itd. se s tem še potrjuje.

Skupina torej kaže izredno sposobnost za variacije in spada zato brez dvoma v ievr. ekspresivni besedni zaklad. Prv. pomen je „stoječa, kalna ali smrdljiva voda in sploh umazana tekočina“. Odtod raba za „močvirje“, „blato, grez, gnoj“ in naknadno glagolni pojem „gniti, trohneti“ v germ.

11. Gr. παπταίνω

Glagol παπταίνω „ostro, pazljivo gledati na vse strani; gledati z bojaznijo, nemirno etc.“ dosedaj ni razložen: Primerjavo s sti. *cakš-* „videti“ odklanja že Boisacq, DEGr. 746 (bibl.) in Keller-jeva (KZ. 39, 171) razlaga (: got. *finþan* „najti“) tudi ne prepričuje.

Formalno je besedo lepo razložil Bechtel, Lexil. 269—270: opraviťi imamo z dvozdložno bazo **patā-*, ohranjeno v obliki **patā-* v atemat. prezentu *πάτᾱ-μι, ohranjenem v kypr. glosi καπατάς: καθορών Hes., odkoder izvirata spet kypr. aorista ἡπά-ταιον: ἔμβλεψον in ἡκαπάταιον: ἐγκατάβλεψον. K *πάτᾱ-μι, *πατάω vzporedni praes. *πατάζω je ohranjen v ἀνεπάταξεν: ἐξ ὕπνου ἀνέβλεψεν. Z intens. redupl. imamo πα-πτ-αίνω in pri Hesych. πεπτήνας: περιβλεψάμενος ter z drugo pripono παπταλάομαι (Lycophron).

Po mojem mnenju gre sem arm. *hayim*, *n-ayim* „gledam“. Tudi ta glagol je nerazložen, ako izvzamemo zvezo s spodaj omenjenim sl. *patriti*, ki jo je postavil Petersson, Balt. u. Slav. 88 sl. V zvezi z gr. *pat-* dobimo praarm. obliko **patē-* z du-

¹⁾ Vendar je zelo dvomljivo, ali je beseda res slovanskega izvora. Geografska razširjenost (cf. Berncker, Sl. EW. I 695) kaže na event. ilirski element.

rativnim *-ē-*. Ker se baze na *-ā-* in *-ē-* često menjavajo, si arm. in gr. besede odgovarjajo tudi s te strani.

Morda smemo primerjati še:

a) alb. aor. *paše* „videl sem“, z nomina *pare* (tosk. ptc.) in geg. *pamε* in *pámune* „pojav, zunanost, obraz“. Besede so dozda primerjali z ievr. **spek-* „gledati“, gl. Walde—P. II 660, praoblika bi naj bila **(s)pok-s-*. Pri tem pa ne nastanejo toliko fonetične težave (kajti *-ks-* > *-h-* mora analogično dati mesto sicer navadnemu aor. *-š-*, Pedersen, KZ. 36, 290) kolikor formalne: ievr. **spek-* je imelo durativen pomen, torej je čudno, da se je v albanščini ohranilo ravno samo v aoristu; tudi vokalizem *-o-* ne odgovarja znanim ievr. pravilom.

Pri naši zvezi bi imeli opravka z ievr. aor. **pat-s-* in težava zaradi *-r-* v ptc. (tosk.) *pare* (pričakovali bi *-n-*) bi se morda dala premostiti z domnevo analogije po drugih ptc., ker je izolirani aor. imel videz tvorbe od debla *pa-*. Cf. (ob stari etimologiji) Jokl, Stud. z. alban. Etym. u Wortbildung 12. Morda spada sem alb. *pethem* „baham se“ s prv. pomenom „kažem se“, kjer bi *-e-* nastal iz *-a-* pod vplivom palatalnega vokala, izpadlega pred sufiksom *-h-*. S tem pa bi bil za albanščino dokazan *-t-*.

b) slov. *patriti* (polj. *patrzyć*, češ. *přítiti*; hrv. *pàtriti* „pripadati“) „gledati, opazovati“, ki je izvedeno od nom. tvorbe **patro-* (po Brücknerju, Sk. etym. jęz. polsk. 399 še ohranjeno v polj. *patry* „oči“), ievr. **pāt-ro-* „gledajoč“. O Petersson-ovi zvezi z arm. *hayin* gl. zg.; on jemlje kompleks *-tro-* za pripono.

Tudi če alb. in slov. skupina nista sorodni, preostaneta grška in armenska in ti dve nam prinašata spet zanimivo armensko-grško izogloslo. Cf. k temu problemu odlični članek Bonfanteja v Mél. Pedersen (1937), str. 15—33. Gl. tudi spodaj sub φάψ.

12. Gr. τινάσσω

Glagol τινάσσω „tresem, vihtim, majem“, fut. τινάξω etc. je v grščini in dozda tudi izven grščine popolnoma izoliran. Kajti zveza s skupino gr. κινεῖν etc. (Schmidt, KZ. 25, 136. 172. Fick, BB. 16, 282 etc.) kljub gr. ἀκινάγματος τινάγματα EM. fonetično ni prepričljiva (disimilacija *k-k* po Schwyzerju, Gr. Gr. I 733 op. 4), ker imajo *n*-praesentia debela *κ-* v grščini dolg *-ī-*. Cf. Boisacq ad vb. 971.

Formalno gre τινάσσω na nek praes. **ti-nā-mi* (cf. Schwyzer I. c.) in pripada nasl. skupini:

Vzh. osset. *tīlīn*, zap. osset. *telun* „tresti, stresati, omajati“ (iev. **tei-lo-*), let. *tielis* „prepirljivec“ in *tielēt* „nekomu nekaj naprtiti“, *tielētīe-s* „prepirati se“ (iev. **tei-l-*) in vzh. osset. *tīgīn*, zap. osset. *tegun* „suvati, tresti“ (iev. **tei-g-*).

Osset. in letonske besede je združil Petersson, Etym. Misz. (Lund, 1923), str. 8. Skupno z gr. τινάσσω nam prinašajo ievr.

koren **tei-* „tresti, majati, suvati“, različen od **stei-* „ost, konica, bosti“.

Morda smemo primerjati še slovansko dosedaj nepojasnjeno skupino: *tiskati*, *tiščati*, *tisnōti*, *těskъ* „ozek“ in subst. „torcular“, *těsnъ* (iz *těsk-nъ Vondrák, Vgl. Slav. Gramm.² I 476. 362.). Polj. *ciśnać* etc. „vreči“, *pociśk* „kopje“, luž. *ciśkać* „metati“ in sicer zabeleženi pomen „suvati“ i. p. dado misliti na to, da „stiskati“ ne more biti prvotni pomen, temveč da izhaja iz starejšega „suvati, premetavati“. S tem bi dobili zvezo z zg. omenjenimi besedami. -*sk-* je znan sufiksalni konglomerat. Na noben način ni prepričljiva zveza slovanskih besed pri Scheffelowitzu, KZ. 56, 204 (loči po pomenu skupino na dvoje, v pomenu „stiskati“ :: gr. *στεῖβω* „teptam“ etc., v pomenu „metati“ :: polj. *ścigać* otc. „goniti, zasledovati“).

13. Gr. φάψ

φάψ, gen. φαβός f. „divji golob“ skupaj s φάσσα, att. φάρρα f. gre na pragr. obliko z labiovelarom na koncu. Dosedaj ni ustrezne razlage, gl. Boisacq 1018 sl. in Hofmann, Gr. EW. 393 (morda k *παυφάσσα*, φάψ φάος Hes. — toda *-β-* ugovarja).

Ako domnevamo praievr. **ǵhyagu-* (z alternacijo **ǵhyagu-* v φάβ-), dobimo zvezo z ievr. skupino za „mlado ptico, mladiča“ v alb. *zok*, *zogu* „ptica, mlada ptica“, „mladič“, n. perz. *zāq* „mladič, zl. mlada ptica, pišče“, arm. *jag* „isto“. Gl. Walde—P. I 531 (bibl.) in Pokorny, Idg. EW. 409. Armenska beseda ne more biti izposojena iz perzijske: Pedersen, KZ. 36, 338.

Prvotni pomen besed bi bil „ptica“, odtod specializirani grški „golob“ (cf. lat. *auca* :: *avis*, gr. *ὄρνις* tudi „kokoš“ etc.). Pomen „ptica“ je bil lasten korenski osnovi **ǵhyāgu(h)-*, ohranjeni direktno v gr. Odtod izvira denominalna tvorba z vrddhi v deblu s pomenom „ptičji, (kot subst.) ptičji mladič“ ali direktno kot deminitivum „majhna, mlada ptica“: ievr. **ǵhyāguho-*s. Odtod popolnoma v redu perz. beseda (k izpadu iran. -*v-* v začetni konsonantni grupi cf. *dar* „vrata“, Hübschmann, Pers. Stud. 166), armenska (*ǵhy-* pravilno da *f-*) in albanska; zadnja je dosedaj delala težave, ker praievr. oblika, ki so jo dozdej domnevali (*ǵhāgh-*), ne bi mogla po znanih pravilih dati historično alb. obliko: *ǵh-* bi dal *d-* ali *ð-*. Poskusi Pedersen-a, KZ. 36, 338 sl. so sedaj, ko grščina potrební labial izpričuje, odveč: **ǵhy-* mora dati pravilno alb. *z-*.

Sovpad gr., arm. in alb. jezika v tej besedi je nova izoglosa; torej tudi s te strani primerjava drži.

14. Gr. χαλεπός

Adjektiv χαλεπός „težaven, neprijeten, neugoden (pot, delo), hud (bolečine, pogled etc.), nedružaben, neprijazen, zloben“ z glagoli χαλέπτω in χαλεπαίνω še ni pojasnjen.

Iz grškega besednega zaklada spadajo sem:

1. Hesych. glosa δυσχαλέα· ἀκρατον, κακὸν λίαν — δυσχαλέες· βλάσφημοι, χαλεποί. K χαλεπός jo je postavil že Prellwitz, Gl. 19, 89.

2. S prv. pomenom „biti silovit, neuravnovešen, razbrzdan“ smemo sem postaviti χάλις „priimek Bakha; čisto, nemešano vino“ (k pomenu cf. gr. ζωρός :: slov. *jarv*), χαλιμάδες· αἱ ἀναίσχυντοι καὶ θρασεία Hesych. (gl. Thes. VIII 1251) z glagolom χαλιμάζω (Thes. ibid.).

Hes. prinaša gloslo χάλις· ὁ ἀκρατος οἶνος. καὶ ὁ μερηνῶς καὶ κεχαλασμένος τὰς φρένας. Verjetno tudi v drugem pomenu ta glosa spada k naši skupini. Tedaj bi smeli šteti sem še χαλίφων „bedast, neumen“, ki so ga do sedaj vedno stavili k χαλάω „popustim, razrahljam se“ kot κεχαλασμ. τὰς φρένας. Toda formalne težave so pri tej razlagi prevelike: v prvem delu sestave pri adj. na -aro- v gr. pričakujemo -ai-, cf. ταλαι- in Specht, KZ. 62, 235 (ki zvezo s χαλάω obdrži), razen tega je χαλάω najboljše denominativen, od *gha-lo-s „zevajoč, razklan“, cf. Hes. χαλώσα· χάσκουσα in Walde—P. I 543, torej nimamo opravka s korenem χαλ-.

Primerjanje besede za vino z maked. κάλιθος, trač. ζίλαι itd. (Schrader, KZ. 30, 484 sl.) spričo zg. navedenih pomenov ni dovoljeno. Tudi fonetika ugovarja.

3. V pomenu „zbadati, dražiti (z besedami), sramotiti“ in popolnoma obledelo „brbljati, šaliti se“ morda sem: ἐρεσχην-λέω in (sek. po ἔρις, Boisacq s. v.) ἐρίσχηλος· ὁ λοῖδορος EM. K pisavi z -ε- ali -η- gl. Liddell—Scott s. v. Verjetno je -η- prvoten. Prvi del gre k ievr. *erēs-, *erās- „zloba, jeza, škoda“, gl. Wackernagel, KZ. 33, 57. Drugi del je dozdej nepojasnjen in dobi v našem kontekstu primerno sorodstvo, prv. pomen „ki z žalitvami muči ip.“. -η- predstavlja ievr. -ā-, torej vrddhi.

Obledeli pomen nahajamo tudi v Hes. glosi χηλοδευσεῖν· ἀδολεσχεῖν, οἱ δὲ τρίβειν Hes. Formalno jo je težko razjasniti, toda χηλο- spada k zg. skupini. Morda sem še gr. καγχαλάω „silno se veselim, smejem se“ (rdpl. iz *χαλ-χαλ- po Ficku, KZ. 43, 152). Vendar bolje h καγχάζω etc.

Pomen „čvekati, govorčiti“ sme biti sekundarno razvit iz „silovito oz. nenehoma govoriti“, paralela λαβρεύομαι, λαβράζω :: λάβρος. Zato ni nujno navezati t. 3 na ievr. koren *ghel- „vpiti, kričati etc.“ Pokorny, ldg. EW. 428. Pač pa k temu korenu spadata Hes. glosi χαλαβεῖν· θορυβεῖν in χαλαβεῖ· θορυβεῖ (podobno že Fick, BB. 12, 162: k st. saks. *gelp* „Uebermut“ etc.). Sufiks kot v κόναβος etc.

4. Hesych. glosa χάλιος· φαρμακός „veneficus“ morda spada sem, je pa v pomenu osamljena (prv. „škodljiv“?, ali od nekega *χάλις (cf. 2) v pomenu „močno delujoča pijača“).

Jedro cele grške skupine je χαλ- „nasilen, divji, hud“. Izven grščine so sorodni:

1. Skupina pri Pokornyju, Idg. EW. 411: a) st. ir. *galar* ntr. „bolezen, žalost“, kymr. *galar* „žalost“. bret. *gl-ac'h-ar* „žalost“ (iz *gal-*, cf. Pedersen, Kelt. Gramm. I 280, II 25); b) hetit. *kallar* „zloben, slab“, tudi o demoničnem bitju. K a) postavljen pri Pedersen-u, Hittitisch 29 op. 2. 46; c) st. isl. *galli* m. „škoda, sramota, napaka“; d) morda baltoslov. skupina lit. *žalā* „škoda, žalitev“, *žalingas* „škodljiv, zloben“, let. *zalba* „škoda, telesna poškodba“, rus. *nazōla* „jeza, nevolja, žalost“ in m. rus. *zolo*k „najobčutljivejši del rane“. Gl. k drugim možnostim Endzelin, KZ. 44, 66.

2. Hesych. glosa ζάλ· μέγα, ισχυρόν, πολύ, ako je izposojena iz nekega balkanskega satem-jezika in nima nič opraviti z gr. ζάλος etc. (Fonetično nepravilno Schwyzer, KZ. 58, 185 op. 1: k sl. *golēmō* „velik“). Beseda bi dokazovala palatal v začetku (cf. 1d).

3. Morda germ. besede: snd. *geldr* „neplođen, brez mleka“, nem. *gelt* (Fick—Falk—Torp, Vgl. Wb. III 132), Prvotni pomen 'divji' v nasprotju z 'domača žival' ali 'gojena rastlina' ali pa 'mutilus'?

4. Na gr. χάλις „hudo vino, *strup? (gl. gr. t. 4)“ spominja sti. *hālā* „žganje“, *halā* f. „neka opojna pijača“, redupl. *hālā-hali* f. „žganje“ in *hālāhala-* msc. „neka strupena rastlina“, *hālāhala-* ntr. „strup te rastline“ z najrazličnejšimi variantami, gl. Charpentier, KZ. 46, 25—26.

5. Ags. *galg*, *gealg* „žalosten, mračen“. Holthausen je v IF. 20, 322 stavil to besedo k gr. καλχαίνω „premišljujem“. Vendar pa je razvoj grške skupine čisto drug, gl. Boisacq s. v. V naši zvezi pomen ags. besede popolnoma ustreza. -g je pripona, verjetno *-qō-.

Tvorba gr. χαλεπός je precej nejasna; sufiksi te vrste so redki; morda ima prav Prellwitz, Gl. 19, 89, ki -πο- izvaja iz *-po- in stavi k adj. priponi -bho-. Jaz bi pristavil gr. λίπος iz iste pomenske sfere. χ- bi se seveda moral obdržati analogično po sorodnikih. Možno je seveda, da imamo popravka s prv. *-po-, cf. sti. *pāpā-s* „zloben“?, sl. *sverepō*. -s- je verjetno ostanek končnika glagolnega debla *ghal-e/o.

RÉSUMÉ

B. Čop: ETYMA (3)

1. ἀγαμαι „admirer, envier, être indigné“ avec les dérivés:

ἀγα- „très“ (pour le sens, cf. allem. *sehr*, allem. westfal. *niats* „très, tout à fait“ à côté de *niadsich* etc. „jaloux“);

ἀγᾶν „très, tout à fait, trop“ (d'un *ἀγα-*Fa-v*, voir le suiv.);

ἀγανός „magnifique“ (d'un adj. verbal *ἀγα-*Fδ-ς*, voir Boisacq 1086);

ἀγάλλομαι „se glorifier“, plus tard act. „ornier etc.“ (Boisacq l. c.)

avec le tardif ἀγαλλιάω „se réjouir“; le mauvais sens de „outrager“ apparaîtrait vrais. dans les gloses ἀγαλλιᾶζει· λοιδορεῖται, ἀγάλλιος· λοιδορος et ἀγαλμός· λοιδορία. Hésych.;

ἀγαθός „bon“, -*th-* au lieu d'un -*t-* plus ancien (Specht, Urspr. 256), la forme continuant un ptc. en -*tō-* „admirable“;

ἀγαπάω „accueillir avec amitié, aimer“ (-*ap-* très obscur, peut-être on a un composé tautologique du type de φιλαπάω, -*ap-* serait à rapprocher de ἥπιος „doux“, celui-ci pouvant procéder d'un gr. comm. *āpios);

ἀγανός „aimable“ avec le dérivé ἀγάνημαι· ἀσχύλλω, ἀγανακτῶ Hésych. (d'un *ἀγανέω ou *ἀγανᾶω, le mauvais sens, attesté par ce verbe, décide en faveur de ἀγαμαι).

Nous rapprochons le groupe de mots, cités chez Pokorny, Idg. EW. 8: grec ἄγος „crime“, skr. *āgas* m/sens, ags. *acan* „causer des douleurs“. Le groupe i.-eur. a dû signifier „causer des douleurs physiques“, puis, réservé au domaine psychique, il a pris la signification de „outrager, irriter“. Le grec a élargi cette signification à toute sorte de sentiments très forts, soit „indignation“ ou „étonnement“, d'où „admiration, amour etc.“. Nous supposons la même évolution de sens dans le mot parent tokh. B *āktike* „étonné“ (formation du reste obscure, *ā-* exige un *ā-* i.-eur.). Pour le sens, cf. πᾶθος.

Dans le sens physique primit., nous comparons à notre groupe les gloses ἀγλέσθαι· βλάπτειν et ἀπάγλ(α)νται· διόλου κατάννυται (Hés).

L'existence de la partic. intensive ἀγα- dans le verbe ἀγανακτέω „être très agité, bouillonner — être irrité, s'indigner“ nous permet de supposer dans -*vak-* le reste d'une racine, appartenante au groupe de: v. sl. *nagъ* „soudain“, got. *anaks* adv. et skr. *ānjas* (*ā*) „soudainement“, tokh. AB *nāk-* „réprimander“, hitt. *zankila-* „punir“ (formé de préf. *ze-* ou *zi-* + thème verb. **ank-*) et lit. *ėngiu* „travailler lentement“ avec ags. *inca* „scrupule“, v. norr. *ekki* „chagrin“ et let. *īgstu* „être indigné“. Nous posons la base i.-eur. dissyll. **anāg-*, **anag-*, **nāg-*, **nag-* „être violent, très agité“, d'où „fondre sur, tourmenter“.

2. ἄγνυμι „briser“, primit. *Fāγνυμι, avec les gloses βάγος· κλάσμα ἄρτον γακτός· κλάσμα et peut-être βάσκα· μάκελλα Hés. (d'un *Fāγ-σκα) est à rapprocher de:

a) tokh. *wāk-* „fendre, distinguer“ (groupé avec le mot grec par Pedersen, Toch. 197 et v. Windekens, Lexique 155);

b) hitt. *wak-* „mordre“ (cf. pour le sens allem. *beißen* :: lat. *findo*) procédant d'un prés. thémat. i.-eur. **uag/o-*;

c) skr. *vāja-s* etc. „massue“, continuant un i.-eur. *uag-ro-s „tranchant, écrasant“.

La base i.-eur. **uag-* „fendre, trancher, abattre, briser“ a eu une forme collatérale à -*k-* final dans: skr. *vāṣṭī* „doloire“ et v. h. all. *wahs* „aigu“, peut-être aussi dans lat. *vacerra* „palis“.

3. ἀνδραξ „charbon“, dérivé d'un adj. i.-eur. *andh-ro-s „brûlant, brûlé“, est tout proche de:

a) hitt. *handaiš* „chaud“ et „chaleur“ et (Pedersen, Hitt. 48)

b) v. irl. *and-* „allumer“, thème **and-i-*, i.-eur. (caus.) **andh-eje-*.

La base i.-eur. **Handh-* „brûler“, parallèle à celle de **aidh-*, four-nissait un prés. caus. **Handh-eje-*, d'où la forme hittite peut être dérivée (au moyen d'un suffixe -s- d'ailleurs obscur), si -ai- peut continuer un *-ei- plus ancien (à comparer *dāi* :: *te-* „poser“?).

4. ἀφυσγρός „fange“ est parent du verbe germ. *waskan* „remuer dans l'eau, laver“ et du mot v. sl. *vozgrja* „pituïte“, tous les trois dérivés d'un thème **ud-zg-*, **uod-zg-* (à noter la coïncidence du vocalisme avec celui du mot pour l'eau!) „πλύνειν“; le verbe grec *ἀφ-ύσγω (synonyme de ἀπο-πλύνω), disparu de bonne heure, a donné, au moyen de -στο-, le subst. en question.

5. θνήσκω „mourir“ a eu pour base un thème verbal i.-eur. **dhenā-*, que nous retouvons dans le mot hitt. *dandukiš* „mortel“.

Celui-ci procède d'un abstrait i.-eur. **dhānā-tu-* „mort“, au moyen d'un suff. -(u)ki-, apparaissant aussi dans *hatugiš* „effrayant“ (à rapprocher du thème en -u- dans gr. ὁδύσσω, voir Pedersen, *Muršiliš Sprachl.* 50) et *dalukiš* „long“ (dérivé directement de la racine **del-* dans v. sl. *pro-dl-iti* etc.; n'est pas parent direct des mots d'ailleurs très variés pour „long“ des autres langues i.-eur.). La formation en -uki-, née d'un élargissement du thème en -u- au moyen du suffixe *-gō- ou *-g- (procédé comparable aux adj. arm. en -uk), a servi d'abord pour le genre fém.; s'il est permis de reconnaître dans le -i- le suff. bien connu du g. fém.; la distinction au masculin et au neutre aurait son parallèle dans le hittit. *parkuiš* etc., voir Pedersen, Hitt. 35 et suiv.

De la base **dhen-* au sens de „tuer, abattre, hacher“ sont venus:

a) alb. *gđent* „hacher“ etc. et b) un grand nombre de mots germ. chez Pokorný, ldg. EW. 249 sl.; c) peut-être let. *dantals* „massue“ (-andialect.), s'il n'est pas emprunté au germ.; d) peut-être aussi (comme „animal qui tue“) av. *daitika-*, pers. mod. *dad(a)* „bête sauvage“.

6. Bechtel, Lexil. 146 sq. a tiré des composés ἐχθροπόος „hostile, odieux“ et κνδοιδόπαν „faire du tapage“ un -δοπό- „causant“, dérivé d'un verbe *dēpō d'origine inconnue. En posant *dēquō nous comparons:

a) germ. *tēwō „ordre“ (got. etc. *tēwa*), abstrait verbal i.-eur. *dēquā et peut-être aussi ags. *teohh*, *tiohh* „troupe, société“, allem. *Zeche*, si ces mots procèdent de *dēquā et non de **dik-* (le sens parle en faveur de notre groupement, mais la forme a subi peut-être influence de la famille de **dik-*);

b) av. *daxšta-* „instrument“ et pers. mod. *daxš* „emploi, effort“.

L'évolution du sens des mots grecs et iran. est comparable à celle du grec ποίω :: i.-eur. **qwei-* „disposer par couches, ranger“. La base i.-eur. **dēqu-* a eu par là le même sens primitif de „ranger“.

Comme à côté de la base **qwei-* „ranger“ il y a une autre homonyme qui signifie „évaluer, estimer, honorer, compter, payer; instruire“, de même à côté de notre **dēqu-* on a: hitt. *tekkus-* „montrer“ et av. *daxš-* „instruire“, *daxšta-* „signe“. Le parallélisme est assez frappant pour ne pas être fortuit: du sens prim. „ranger“ on a eu „diriger“, enfin „instruire“; cf. le lat. *instruo*?

7. κίσπρα: κίπρῃ τὸ ἥθος, παλίγκροτος Hés. issu d'un *kips-rā par métathèse(?) est tout proche de:

a) got. *haifsts* „rixer“ etc. (i.-eur. *qoip-s-ti);

b) irl. mod. *ciapaim* „tourmenter“ et *ciopadh* „indignation“ et

c) au sens physique skr. *cipyam* „sorte de maladie de la peau“, gr. σκοτίψ. ψώρα et d'autres mots skr. chez Petersson, KZ. 46, 130.

Pour le sens, voir ἀγαμαι et χαλεπός.

8. κόμψς „botte de fourrage etc.“ est à rapprocher de gr. κόμη „chevelure“, let. *cēmurs* lit. *kēmuras* „grappe, bouquet“, skr. *kamuñjā* etc. „toupet“, prāk. *cimiṭo* „romašah“. Sens prim.: „toupet“.

9. λαισήιον „peau velue servant de bouclier“, avec λαισάς· ἡ παχεῖα ἐξωρίς, λαῖτα· πέλετη Hésych. (d'autres gloses, tout à fait obscures, en partie déformées, restent plutôt hors d'examen), est emprunté à une langue de la péninsule balkanique (cf. βαίτη, βαλλάντιον etc.). Or on retrouve le même mot dans alb. *l'es* „chevelure“, *l'ets* „crinière“, qui continuent un i.-eur. **lai-t-* et **lait-s-*.

Les mots alb. sont parents de pers. mod. *rīš* „barbe“, *rēša* „chevelure“, ossète *rēxē*, *rīxī* „barbe“ etc., issus de iran. prim. *rē-sā et **rai-k(h)a-*. Base i.-eur. **lai-*, **lī-*.

Le parallélisme entre la structure de ces mots et celle de gr. χαίτη et de lat. *caesaries* et leurs parents est frappant.

10. λάπη „pituite“ et λάρη „écume, scorie, pellicule qui se forme sur un liquide“ (aussi -π-, où il faut voir redoubl. expressif, d'où plus tard -mp-; à comparer le nom de lieu Λάππα, Λάρη, probablement parent) est dérivé d'un i.-eur. *lpa. Nous rapprochons:

a) sl. *olpъ dans russ. *lōpanj* „Brunnen im Morast“ et serbe *lāp* „sol marécageux“, i.-eur. *olpo-s;

b) hittite *alpa-s* „nuage“, identique au préc. (*olpo s); pour le sens, cf. gr. νεφέλη, allem. *Wolke*, let. *makuonis* :: lit. *makonė* „flaque“;

c) arm. *alb* „fimus“, issu d'un i.-eur. **lp-* = gr. λάπα.

Le mot arm. a été rapproché d'un groupe de mots très variés que cite Pokorny, Idg. EW. 305. Il est hors de doute que notre groupe reste parent; dans -p-, il faut voir un suff. ou un élargissement de la racine.

De la même racine non élargie nous tirons:

d) gr. ὀλός m. „humeur de la sèche; liquide trouble“ avec ὀλα· τὰ ἐντὸς τῆς σπῆτας στρογγύλα (Hésych.);

e) let. *aluōts*, *aluōgs* „source, dépression remplie d'eau“ et les noms de fleuve comme lit. *Alanga*, *Alauša* etc.

f) les gloses ἀλαρῆναι, ῥυπάναι, ἄλερον· κόπρον in ὀλερόν· βορβορῶδες Hés. issues de i.-eur. **ole-ro-*, **al-a'e-ro-* (:: ὀλός!) Peut-être aussi le groupe auquel Petersson, Stud. üb. die idg. Het. 138 a comparé ces gloses: suéd. etc. *lort* „fimus“, arm. *lorjn* „saliva, fuligo, fumus“ etc., dérivé d'une racine (au consonantisme étrange) **ler-*, peut-être élargie par -r- de notre **el-*. Peut-être gr. ἀλισγέω est-il parent de notre groupe.

D'un élargissement en -ā- (base **lā-*) on a:

g) gr. λήμη „chassie“, gr. comm. *lāmā, comme l'approuvent les gloses λάρας et λαρόπτης (voir sur ce point Liddell—Scott s. vv.);

h) groupe i.-eur. *lā-mā „dépression humide“ (let. *lāma* m/sens etc.) chez Walde—P. II 385. Les deux groupe attestent un i.-eur. *lāmā „boue, souillure, sol vaseux“;

i) i.-eur. **lat-* „liquide trouble, vase“, dans gr. λάαζ etc. „reste de vin“ (voir Walde—P. II 381 sq.), qu'on doit corriger en **lā-t-*, -t- étant le suff. bien connu du ptc. passé. On doit séparer les mots dan. *slat* etc. et sl. *slota*, à cause de la forme et du sens.

j) slovène *lāva* „dépression humide auprès d'un fleuve ou dans le lit d'un fleuve desséché“, i.-eur. *lā-uā).

k) peut-être gr. λαβά· σαγών, qui peut être identique au préc., en tant qu'issu de gr. comm. *laFa. Il se peut que le verbe λαγαγεῖ· ἀφρίζει (Hés.) soit dérivé de ce subst.

l) lat. *laver* „sium latifolium“, nom de plante liée au sol marécageux; i.-eur. **la-uā/o-*, pour le suff. cf. *siler*, *siser*.

11. παπαίνω „regarder de tous côtés“ avec les gloses cypristes ἱμπάταον· ἐμβλεψον, καπατάς· καθορών, ἀνεπάαξεν· ἐξ ὕπνου ἀνέβλεψεν etc. Hés. est dérivé d'un i.-eur. **pat-ā-* et parent de:

a) arm. *hayim* „regarder“ (i.-eur. **pat-ē-*);

1) Très douteux. Peut être résidu d'un mot illyrien.

b) peut-être alb. *pašs* „j'ai vu“ (de *pat-šs), si le ptc. tosk. *pars* peut être expliqué par analogie; et *pethem* „je me vante“?

c) sl. *patriti* „regarder“, issu d'un subst. **patro-* (polon. *patry* „les yeux“ selon Brückner, Sł. Et. jęz. pol. 399), i.-eur. *pāt-ro(?).

12. *τινάσσω* „secouer, brandir“ procède d'un verbe i.-eur. *ti-nā-mi et se rapproche d'ossète *tīlin*, *telun* „secouer“, *tīgin*, *tegun* m/sens et let. *tielis* „querelleur“ (groupe chez Petersson, Etym. Misz. 8), puis de sl. *tiskati*, *tisnōti* „presser“, *tēsny* „ét'oit“, où le sens „jeter“, que montrent polon. *cisnąć* et sorb. *ciskać*, nous permet de supposer un sens prim. de „agiter, pousser“.

13. *φάψ* et *φάσσα*, *φάττα* „pigeon sauvage“ révèlent une labiovélaire à la fin de la racine. Nous les tirons d'un nom-racine i.-eur. **ghuaguh-* (-β- de -*gu-* indiquant l'alternance bien connue) „oiseau“, d'où gr. „pigeon“, spécialisé comme lat. *auca*, gr. *ὄρνις* „poule“. Au moyen du suff. -*o-* et de la vrddhi, on a fait de ce nom un *ghuaguh-o-s „petit oiseau, puis jeune animal“, conservé dans alb. *zok*, *zogū*, arm. *jag* (n'est point emprunté au pers.) et pers. mod. *zāq*. C'est seulement au moyen de **ghu-* qu'on peut expliquer le *z-* de l'alb., suivant la règle, posée par Pedersen, KZ. 36, 338 sq.

14. *χαλεπός* „difficile, pénible, malveillant“, à l'intérieur du grec, peut être rapproché de: a) *δυσχαλέα* ἄκρατον, κακὸν λίαν etc. (Hés.);

b) *χάλις* „épith. de Bacchus, vin pur“, suiv. Hés. aussi (καὶ) ὁ μεμηνὼς καὶ κεχαλασμένος τὰς φρένας“ (pour le sens, cf. ζωρός). De ce thème en -*i-*, on a tiré *χαλιμάδες* „coureuses“ et *χαλιμάζω* „être coureuse“.

A cause de l'explication, que donne Hés. de *χάλις* (ci-dessus), on peut supposer qu'il y a un rapport entre notre groupe entier et le mot *χαλίφων* „irréfléchi“.

c) *ἐρεσχηλέω* „offenser par des propos moqueurs“, puis „bavarder“, dont on a un parent dans *χηλοδουσεῖν* ἀδολεσχεῖν, οἱ δὲ τριβεῖν Hés. Pour le sens, cf. *λαβράζω*, *λαβράκτης* de *λάβρος*;

d) *χάλιμος* φαρμακός Hés. comme „celui qui prépare un *χάλις*“ c.-à.-d. une „boisson très forte“.

Hors du grec, on a:

A) hitt. *kallar* „méchant, mauvais“, irl. *galar* „maladie, chagrin“, gall. *galar* „chagrin“ et v. norr. *galli* „dommage, outrage, faute“. Pour les mots baltosl., voir Pokorny, Idg. EW. 411;

B) gr. *ζάλ* μέγα, ισχυρόν, πολύ Hés., s'il est emprunté à une langue satem de la pén. balk.;

C) la famille de l'alle. *gelt* „infructueux“, si le sens prim. était „endommagé, mutilé“ ou „sauvage“ (opposé aux animaux domestiques ou plantes cultivées);

D) skr. *hālā* „eau-de-vie“ etc. et *hālāhala-* „plante venimeuse“ etc. rappellent le mot grec *χάλις* „vin pur“ et *χάλιμος* φαρμακός;

E) ags. *galg*, *gealg* „triste, sombre“, formé de la racine au moyen d'un suff. -*go-*.

La racine i.-eur. **ghal-* signifiait d'abord „être violent, endommager“; puis, réservée au domaine psych., elle a pris le sens de „être fortement agité, irrité, passionné“; donc la même évolution sémant. que nous avons vu sous *ἀγαρα* et *κίσπρα* ci-dessus.

La formation du mot grec *χαλεπός* est isolée; -*πο-* peut être dissimilé d'un -*φο-*, cf. *λίφος* (χ- reste sous l'influence de *χάλις* etc.). -*ε-* peut être le résidu de la voyelle thématique d'un thème verbal **ghale-* (cf. Prellwitz, Gl. 19, 89).